

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
Лазур Я.В.
«30» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	26 Цивільна безпека
Спеціальність	262 Правоохоронна діяльність
Освітня програма	Правоохоронна діяльність
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія держави і права» для здобувачів вищої освіти галузі знань 26 Цивільна безпека спеціальності 282 Правоохоронна діяльність освітньої програми **Правоохоронна діяльність**.

Розробники: Бариська Я.О., доцент, к.ю.н., Погорелова З.О., к.ю.н., доцент, Биркович О.І., д.ю.н., професор, Туряниця В.В., к.ю.н., доцент, Головач А.Й., доцент кафедри, к.і.н.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри *теорії та історії держави і права*.

Протокол № 9 від 15 травня 2023 року

Завідувач кафедри Переш І.С.

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

протокол № 9 від 6 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії Теревко П.П..

© Кафедра теорії та історії держави і права, 2023 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 11	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 330/17	1-й	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,1 самостійної роботи студента – 4,2	2-й	2-й
	Лекції:	
	24	8
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: Денна форма навчання – екзамен Заочна форма навчання – екзамен	Індивідуальна робота:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: модульна контрольна робота	Самостійна робота:	
	44	78

Примечание [1]:

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Теорія держави і права» є однією з основних за спеціальністю «Міжнародне право», має методологічне значення для всіх галузей знання про державу і право, безпосередній вплив на вдосконалення практики державно-правового будівництва України.

Пропонована робоча програма визначає структуру і зміст навчальної дисципліни «Теорія держави і права». У сучасному праворозумінні теорія держави і права служить ствердженню людини як найвищої цінності, її прав і свобод, верховенства права. Вивчення курсу «Теорія держави і права» має важливе значення в підготовці юристів, здатних застосувати отримані правові знання в сфері юридичної практики – в діяльності органів державної влади, у правозахисній діяльності тощо.

У ході вивчення курсу «Теорія держави і права» студентам читається курс лекцій, організовується постійне консультування на кафедрі, проведення семінарських занять, а також самостійна робота.

Семінари є традиційною формою поточного контролю навчальної роботи студентів. Вони мають на меті перевірити, поглибити і закріпити теоретичні знання, отримані студентами на лекціях і в процесі самостійної роботи, а також покликані сформулювати у студентів навички усного викладу теоретико-правового матеріалу, публічного виступу, ведення дискусії. Крім того, семінари спрямовані на розвиток умінь студентів у справі підготовки ними юридичних текстів.

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни організовується за вказівками лектора і за обсягом становить від однієї до двох третин навчального матеріалу визначеної теми. За підсумками вивчення тем (окремих питань або декількох тем) навчальної програми, винесених на самостійне визначення, студентами готується контрольна робота або контроль здійснюється шляхом проведення колоквиуму.

Вивчення курсу передбачає складання студентами заліку (перші два модулі) і

завершується складанням студентами іспиту з теорії держави і права (за наслідками чотирьох модулів), а також підготовкою і захистом курсової роботи.

У процесі викладання та самостійного вивчення студентами курсу «Теорія держави і права» **на основі комплексного підходу до навчання вирішуються наступні задачі:** а) формування та розвиток у студентів світогляду, заснованого на загальнолюдських цінностях, в тому числі закріплених у Конституції України цінностях верховенства права, людини, її прав і свобод, демократичного конституційного ладу; б) засвоєння модерних концепцій держави і права;

в) оволодіння понятійно-категоріальним апаратом юридичної науки.

Інтегральна компетентність: Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК – 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-2);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК-5)
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-10);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. (ЗК-11).

Фахові компетентності спеціальності:

- усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ правоохоронної діяльності; дотримання основних принципів реалізації правоохоронної функції держави. (ФК-1);
- здатність професійно оперувати категоріально-понятійним апаратом права і правоохоронної діяльності (ФК-3);
- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності (ФК-4);
- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел (ФК-5);
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації (ФК-6);
- здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти (ФК-10).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Теорія держави і права» вивчається на першому році навчання першого (бакалаврського) освітнього рівня і, відповідно, до структурно-логічної схеми освітньої програми опанування дисципліни не потребує попереднього вивчення освітніх компонентів у межах зазначеної освітньої програми.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Правоохоронна діяльність**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти історичний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності	ПРН 1
Організувати культурний діалог на рівні, необхідному для ефективної професійної діяльності	ПРН 2
Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її	ПРН 3
Формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки	ПРН 4
Розробляти тексти та документи з питань професійної діяльності, вільно спілкуватися українською та іноземною мовами усно і письмово у соціальній і професійній сферах.	ПРН 5
Розуміти принципи і мати навички етичної поведінки, соціально відповідальної та свідомої діяльності у сфері правоохоронної діяльності.	ПРН 6
Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах для повного та всебічного встановлення необхідних обставин	ПРН 8
Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки	ПРН 10
Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи	ПРН 11
Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності	ПРН 14

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Теорія держави і права**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
---	-----------------

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:	
знати:	
– основні наукові проблеми теорії та історії держави і права, її історіографію;	ПРН 1
– комунікувати з питань, що стосуються здійснення правоохоронної діяльності;	ПРН 2
– належним чином здійснювати пошук та аналіз інформації з джерел необхідних для здійснення професійної діяльності у правоохоронній сфері з метою повного та всебічного встановлення необхідних обставин;	ПРН 3
– формулювати правові обґрунтування та висновки, пропозиції, рекомендації;	ПРН 4
– формулювати тексти документів у процесі здійснення професійної діяльності, вільно спілкуватися українською та іноземною мовами	ПРН 5 ПРН 6
– етичні правила спілкування у процесі здійснення професійної діяльності;	ПРН 8
– засоби і можливості отримання інформації з доступних джерел для повного і всебічного з'ясування обставин справи.	ПРН 10
вміти:	
– організувати культурний діалог на рівні, необхідному для ефективної професійної діяльності у правоохоронній сфері;	ПРН 11
– здійснювати відбір юридично значущих фактів, що сприяло б правильному та достовірному формулюванню правових висновків	ПРН 14
– користуючись науковими методами пізнання, аналізувати сучасні правові доктрини та принципи функціонування національної правової системи	
– віднайти інформацію у сфері правоохоронної діяльності;	

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на практичних заняттях; виконання індивідуальних та групових теоретико-прикладних завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи студента; виконання тестових завдань, а також модульних контрольних робіт; залік / іспит.

Методи навчання: пошуковий метод; пояснювально-ілюстративний метод; метод мозкового штурму; метод проблемного викладу; дослідницький метод; робота в малих групах тощо. Самостійна робота, зокрема, включає: вивчення теоретичних аспектів, що стосуються навчальної дисципліни «Теорія держави і права» насамперед на основі прослуханого лекційного матеріалу; поглиблене вивчення окремих питань передбачених тем (дослідження наукової літератури на задану тему та пошук додаткової інформації, в тому числі правозастосовного характеру); підготовку до семінарських занять; узагальнення вивченого матеріалу перед заліком / іспитом, тощо.

Аудиторна робота студента забезпечується всіма необхідними навчально-методичними засобами, задля належного вивчення навчальної дисципліни чи окремої її теми, а саме: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями, конспектами лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями.

Вивчення дисципліни включає в собі й дистанційну організацією навчання, зокрема, на сайті Електронного навчання ДВНЗ «УжНУ», платформі Moodle та за допомогою платформ Google (Google Meet, Classroom тощо).

Лекційні заняття передбачають викладення теоретичного матеріалу безпосередньо викладачем. Лекції охоплюють основний матеріал навчальної дисципліни.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, на якому студентами вивчаються попередньо визначені теми навчальної дисципліни шляхом відповідей на питання викладача. Така форма навчання спрямована на формування у студента практичних навичок застосування теоретичних знань та діючого законодавства при вирішенні практичних завдань. Викладачем організується дискусія з проблемних питань теорії та практики кримінального права. Викладачем оцінюються виступи студентів, їх участь у дискусії, знання та вміння відстоювати свою позицію.

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу у позааудиторний час. Мета самостійної роботи – засвоїти в повному обсязі навчальну програму і сформувати самостійність як важливу професійну якість, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. Завдання самостійної роботи студентів з дисципліни – засвоєння, закріплення та систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять. До основних форм самостійної роботи студентів належать такі: опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, рекомендованих нормативних актів та літератури; вивчення та конспектування питань, передбачених для самостійного опрацювання; підготовка до семінарських занять; підготовка до різних форм поточного контролю; підготовка до модульної контрольної роботи.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів: рівень знань; володіння понятійно-категорійним апаратом; вміння узагальнювати набуті знання за окремими темами та вміння робити обґрунтовані висновки, наявність навичок і прийомів виконання практичних завдань тощо.

Консультація – це одна з форм навчального заняття. Консультації поділяються на групові та індивідуальні. За змістом – тематичні та передекзаменаційні. Консультації не повинні розглядатися як додаткові заняття чи підмінити їх. Студент може отримати консультацію, коли в нього з'явиться необхідність, подати індивідуальну заяву викладачеві. Студентів, які отримали незадовільну оцінку, слабо засвоюють учбовий матеріал, викладач може викликати на консультацію і за необхідності провести з ними додаткові заняття. Консультації проводять викладачі, які ведуть лекційні курси, а також завідувачі кафедр. Форми проведення консультацій різноманітні. Найбільш поширена форма «запитання – відповідь», коли студенти задають питання, а викладачі відповідають на них. Інколи консультації проводяться у вигляді бесіди викладача зі студентами з питань, які розглядаються.

Матеріал курсу «Теорія держави і права» передбачений робочим планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Система оцінювання результатів навчання студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні та семінарські заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання результатів навчання здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою, яке включає:

- поточний контроль, що здійснюється протягом навчання студента під час проведення лекційних та семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (мінімальна кількість балів, що дозволяє студенту скласти залік / іспит – 35 балів);
- модульний контроль, що проводиться після вивчення матеріалу відповідної частини дисципліни змістового модуля, з врахуванням результатів поточного контролю;

- підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку / іспиту, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з навчальної дисципліни «Теорія держави і права» проводиться в таких формах: активна робота на лекційних та семінарських заняттях (зокрема, активна участь у дискусії та презентації матеріалу), складання колоквиума, написання есе та інших реферативних робіт, тестування тощо.

Методи поточного контролю: усний та письмовий.

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота у формі усного опитування, що включає відповіді на короткі та розгорнуті питання категоріально-понятійного змісту.

Форма підсумкового семестрового контролю: I семестр – залік, II семестр - іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	60	100
5	5	5	5	5	5	10				

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

T1, T12 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти		
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	10	40
Модульна контрольна робота		60
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

До модульної контрольної роботи допускаються всі студенти, а до підсумкового семестрового контролю з навчальної дисципліни – студенти, які отримали не менше 35 балів (враховуються як результати модульної контрольної роботи та поточного контролю під час семінарської та самостійної роботи студента).

Оцінювання модульних завдань. Упродовж семестру, в якому вивчається дисципліна, студенти виконують 2 модульні завдання, кожне з яких оцінюється в діапазоні від 0 до 60 балів.

Модульна контрольна робота проводиться згідно встановленого за розкладом графіка. Модульне завдання виконується у формі усного опитування, що включає відповіді на короткі та розгорнуті питання категоріально-понятійного змісту. в усній формі. Завдання на модульну контрольну роботу включає 3 розгорнуті питання, які оцінюються по 15 балів кожне, а також 3 коротких питань, які оцінюються по 5 балів. В сукупності, модульна контрольна робота дає можливість студенту отримати 60 балів.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюється за 100 бальною системою за 1 модуль.

Студент, який в результаті поточного оцінювання та підсумкового контролю за модулі (середній бал за два модулі) отримав понад 60 балів, має право не складати залік (екзамен) з дисципліни. У разі отримання позитивної підсумкової оцінки за модуль студент має також право відмовитися від складання екзамену. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. У разі, якщо студент хоче поліпшити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він має складати іспит.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за модулі отримав менше 60 балів, зобов'язаний складати залік (екзамен) з дисципліни. У разі, якщо відповіді студента під час екзамену оцінені менше ніж у 60 балів, він отримує незадовільну підсумкову оцінку.

Таблиця 1. Загальна шкала оцінювання: рейтингова, національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	Відмінно	Зараховано
82 - 89	B	Добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	Задовільно	
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

У процесі захисту оцінюються вміння здобувача доповісти основні положення роботи і висновки проведених досліджень. Оцінюються також презентація роботи та відповіді на поставлені питання. Визначена загальна оцінка за окремими складовими записується на титульному аркуші роботи. Студент не допускається до складання екзамену з однойменної дисципліни, якщо загальна оцінка за курсову роботу є меншою 60 балів, або курсову роботу не виконано. Студенту, який не виконав курсову роботу у визначені терміни, або отримав незадовільну оцінку, може бути надано право повторного виконання курсової роботи в установленому вищим навчальним закладом порядку.

Контроль з питань перевірки виконання окремих етапів курсової роботи та своєчасного надання консультацій здобувачам здійснюються науковим керівником і завідувачем кафедри. Рейтингова оцінка визначається шляхом додавання всіх складових оцінки курсової роботи та оцінки за захист здобувачем своєї роботи під час диференційованого заліку за таблицею 2.

Таблиця 2. Складові оцінювання курсової роботи

№ п/п	СКЛАДОВІ ОЦІНКИ	КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ
-------	-----------------	-----------------

Оцінка рецензента		
1.	Формулювання актуальності, проблеми, гіпотези, мети і завдань, новизни та практичного значення	1-10
2.	Оформлення роботи: наявність обкладинки, титульної сторінки, дотримання вимог до розміщення тексту на сторінках, ілюстрацій і таблиць	1-10
3.	Стилістика та логічність викладення матеріалу; правильне використання спеціальної термінології	1-10
4.	Структура роботи (наявність вступу, основних розділів, висновків, бібліографії); дотримання вимог до встановлених обсягів кількості сторінок	1-10
5.	Бібліографія: а) наявність фундаментальних праць; б) наявність робіт останніх п'яти років; в) наявність праць викладачів університету; г) оформлення бібліографії відповідно до діючих стандартів	1-10
Оцінка екзаменатора		
1.	Якість доповіді студента (форма доповіді, зміст, доказова база, висновки, пропозиції)	1-20
2.	Повнота та логічність відповідей на поставлені питання	1-20
3.	Якість проведеної презентації (якість представлених слайдів, їх зміст, володіння презентаційним матеріалом)	1-10
Разом		100

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Студент, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (менше 34 балів), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку. Без такого покращання він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

Переведення даних із 100-бальної шкали оцінювання у 5-бальну здійснюється в такому порядку:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	---

Порядок оцінювання знань студента за результатами залік/екзамену:

Оцінка відмінно (А) виставляється, коли здобувач дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання здобувач застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (В) виставляється здобувачу, який повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань здобувач застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (С) виставляється здобувачу, який повністю розкрив теоретичні питання, а програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка задовільно (D) виставляється, коли здобувач розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок через недостатнє розуміння програмного матеріалу. Оцінка задовільно (Е) виставляється, коли здобувач не повністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань здобувач припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі у здобувача.

Оцінка незадовільно (FX) виставляється здобувачу, який не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило, такий здобувач виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

Оцінка незадовільно (F) виставляється здобувачу, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий здобувач не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

За результатами контролю знань здобувачу дозволяється виставлення екзаменаційної оцінки (без підсумкового іспиту) – «відмінно», «добре» та «задовільно». здобувач має право підвищити оцінку, складаючи іспит.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Поняття та основні характеристики права

Плюралізм у визначенні поняття права. Поняття і визначення права. Методологічні підходи до аналізу природи права. Сутність права. Право в об'єктивному і суб'єктивному розумінні.

Ознаки права. Нормативність, загальнообов'язковість, формальна визначеність, системність права. Юридичні колізії та інші правові деструкції. Поняття принципів права. Види принципів права: загальноправові, міжгалузеві, галузеві. Справедливість, рівність і свобода як головні принципи права.

Соціальне призначення права. Функції права: поняття і види. Загальносоціальні та спеціальноюридичні функції права.

Тема 2. Джерела права

Поняття форми (джерела) права. Співвідношення понять «форма» і «джерело» права. Класифікація джерел права: нормативний акт, правовий звичай, юридичний прецедент, нормативний договір. Ознаки нормативно-правового договору.

Основні форми права в Україні. Закони України. Нормативні акти України, які мають силу законів. Правова природа актів Президента України і актів Кабінету Міністрів України. Акти міністерств і відомств. Акти органів місцевого самоврядування. Локальні правові акти.

Міжнародний договір як джерело права в Україні. Судова практика як джерело права в Україні: проблемні питання. Судова практика Європейського Суду з прав людини. Правові позиції Конституційного суду України.

Правова доктрина. Ознаки правової доктрини. Структурні елементи (рівні) правової доктрини.

Тема 3. Нормативно-правовий акт

Поняття нормативно-правових актів і їх класифікація. Критерії, які відрізняють нормативно-правовий акт від інших правових актів. Юридична сила нормативно-правового акту. Класифікація нормативно-правових актів.

Закон – ознаки і види. Класифікація законів

Підзаконні нормативно-правові акти і їх класифікація. Загальні та спеціальні ознаки підзаконних актів.

Дія нормативних актів в часі, просторі і за колом осіб. Момент набуття нормативним актом чинності; напрям темпоральної дії нормативного акта; момент зупинення дії нормативного акта; момент припинення дії нормативного акта.

Тема 4. Система права.

Поняття системи права, її відмінність від правової системи. Предмет і метод правового регулювання як підстави виокремлення галузей в системі права. Основні елементи системи права. Поняття галузі права. Загальна характеристика галузей права. Шляхи формування галузі права. Основні матеріальні галузі сучасного права України. Інститут права: поняття і види. Класифікація інститутів права. Міжгалузевий і галузевий інститут права.

Загальна характеристика галузей права. Основні процесуальні галузі права. Приватне і публічне право. Матеріальне і процесуальне право. Юридична процедура. Еволюція системи права України в період її незалежності.

Законодавство та його система. Характерні ознаки системи законодавства. Структура системи законодавства.

Тема 5. Правовідносини.

Поняття правовідносин. Правовідносини як особливий різновид суспільних відносин. Ознаки і види правових відносин.

Передумови виникнення правовідносин. Поняття складу правовідносин: суб'єкт, об'єкт, суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

Суб'єкти права: поняття і види. Правосуб'єктність. Правоздатність і дієздатність. Обмеження дієздатності. Індивідуальні і колективні суб'єкти. Фізичні і юридичні особи. Держава як суб'єкт права.

Об'єкти правовідносин: поняття і види. Особливості основних об'єктів у різноманітних видах правовідносин.

Фактичний і юридичний зміст правовідносин. Поняття, структура і види суб'єктивних прав і обов'язків.

Юридичні факти: поняття і класифікація. Юридичний факт як підстава виникнення, зміни і припинення правовідносин. Прості і складні юридичні факти. Фактичний склад. Презумпції в праві. Юридичні фікції.

Тема 6. Реалізація норм права

Поняття реалізації права. Характерні риси форм і способів реалізації права. Дотримання, виконання і використання як безпосередні форми реалізації права. Застосування правових норм як особлива форма реалізації права. Необхідність правозастосування. Стадії процесу застосування норм права. Аналіз фактичних обставин справи (докази і правила доказування, правові презумпції). Правова кваліфікація (обрання норми права, її перевірка та «прив'язка» до життєвого випадку). Прийняття рішення компетентним органом влади.

Акти застосування права: поняття, особливості, види. Відмінність правозастосовних актів від нормативних. Ефективність правозастосовного акту. Механізм правозастосування.

Поняття «прогалін у законодавстві» і способи їх усунення. Застосування права в разі «прогалін у законодавстві». Аналогія закону і аналогія права. Правила застосування права «за аналогією».

Тема 7. Юридично значуща поведінка.

Правова поведінка: поняття. Поняття правомірної поведінки. Структура правомірної поведінки: суб'єкти, об'єкти, об'єктивна і суб'єктивна сторони.

Правопорушення: поняття і основні ознаки (протиправність, винність, суспільна шкідливість чи небезпечність, караність діяння). Об'єктивно неправомірною поведінкою. Склад правопорушення: поняття і прояви в різних видах правопорушення. Суб'єкт правопорушення: поняття і ознаки. Загальні і спеціальні ознаки суб'єкта правопорушення. Об'єкт правопорушення. Людина, її права і свободи як об'єкт правопорушення.

Суб'єктивна сторона правопорушення (вина, її форми, мотив, мета, емоційний стан). Об'єктивна сторона правопорушення (діяння, його наслідки, причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками, час, місце, спосіб вчинення діяння).

Види правопорушень. Злочини і проступки. Критерії розподілу правопорушень за видами. Соціальне підґрунтя і причини правопорушень. Превенція протиправної поведінки.

Тема 8. Юридична відповідальність.

Юридична відповідальність: поняття, ознаки, види. Двоаспектне розуміння юридичної відповідальності. Відповідальність за національним і міжнародним правом. Підстави юридичної відповідальності. Цілі юридичної відповідальності. Мета і функції юридичної відповідальності.

Види юридичної відповідальності. Ознаки конституційної, адміністративної, цивільної, кримінальної, дисциплінарної відповідальності. Позитивна і негативна юридична відповідальність. Принципи юридичної відповідальності.

Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.

Тема 9. Держава як правова форма організації суспільства

Поняття сучасної держави та її характеристики. Підходи в розумінні держави. Територія держави. Складові території держави. Населення і громадянство. Економічна і фінансова системи держави. Командна і ринкова економіка.

Поняття публічної влади. Державна влада як особливий різновид публічної влади. Форми і способи її здійснення. Суверенітет державної влади. Народний суверенітет. Демократія безпосередня і представницька.

Функції держави: поняття, значення і об'єктивний характер. Ознаки функцій держави. Співвідношення функцій держави з цілями, задачами і принципами держави. Функції держави і функції окремих її органів. Класифікація функцій держави: постійні та тимчасові, внутрішні та зовнішні, основні та неосновні.

Поняття механізму держави. Ознаки і структура механізму держави. Його роль у здійсненні функцій і задач держави. Співвідношення механізму держави і її апарату. Структура державного апарату.

Тема 10. Правові форми організації сучасного правопорядку.

Правопорядок: поняття та основні детермінанти. Правопорядок як категорія теорії права. Концепція правопорядку Г.Кельзена. Фактори, що впливають на правопорядок сучасної держави.

Форми державного правління: поняття і види. Загальна характеристика монархій і республік. Поняття монархії. Абсолютна монархія. Конституційна монархія. Поняття республіки. Президентська республіка. Змішана (напівпрезидентська) республіка. Парламентська республіка. Радянська республіка. Нетипові форми правління. Форма державного правління України та її розвиток у сучасних умовах.

Форми державного устрою: поняття і види. Унітарна держава. Федеративна держава. Конфедерація. Особливості державного устрою в Україні.

Державний режим: поняття і основні види. Критерії державного режиму. Демократичні та антидемократичні режими. Демократичний режим: основні ознаки. Сучасні теорії демократії.

Тоталітарний режим: основні ознаки. Сучасні тоталітарні режими. Авторитарний режим. Особливості державного режиму сучасної України.

Тема 11. Правова система.

Правова система суспільства: поняття і структура. Підходи до визначення сутності і структури національної правової системи. Відмінність поняття правової системи від понять «правове життя» і «правова реальність».

Критерії класифікації національних правових систем. Характеристика основних правових сімей народів світу (типів правових систем).

Романо-германська правова система: генезис і загальна характеристика. Право Європейського Союзу. Поняття і джерела європейського права.

Англосаксонська правова система: генезис і особливості. Джерела англійського права, особливості їхньої систематизації. Американська правова система: генезис і базові принципи.

Традиційні і релігійні правової системи. Єврейське право. Мусульманське право. Соціалістична правова система.

Тема 12. Правова держава. Верховенство права

Концепція правової держави (німецька традиція правової держави). Класична (німецька) концепція правової держави.

Правова держава: поняття та основні характеристики. Умови функціонування правової держави. Ознаки правової держави (соціально-змістовні, формальні). Моделі правової держави. Ліберальна і соціальна правова держава. Демократична правова держава. Незалежність судових органів: основні принципи. Проблеми становлення правової держави в Україні.

Поняття верховенства права. Верховенство права як ідея. Верховенство права як доктрина. Концепція «верховенства права» Алберта Дайсі та Фрідріха Августа фон Гаєка. Верховенство права як принцип. Основні характеристики принципу верховенства права. Підходи до сучасного тлумачення змісту принципу верховенства права. Основні напрями забезпечення верховенства права в Україні.

Елементи верховенства права. Законність. Юридична визначеність. Заборона свавілля. Доступ до правосуддя. Заборона дискримінації та рівність перед законом. Дотримання прав людини. Верховенство Конституції. Принцип пропорційності.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	усього	у тому числі				усього	у тому числі		
		Л	П	с.р.	інд.		Л	П	с.р.
1. Поняття та основні характеристики права	8	2	2	4	-	14	2	-	10
2. Джерела права	8	2	2	4	-	16	-	-	10
3. Нормативно-правовий акт	8	2	2	4	-	14	-	-	10
4. Система права	8	2	2	4	-	14	-	2	10
5. Правовідносини	8	2	2	4	-	14		-	10
6. Реалізація норм права	8	2	2	4	-	16	2	-	10
7. Юридично значуща поведінка	8	2	2	4	-	14	-	2	5
8. Юридична відповідальність	8	2	2	4	-	6	2	-	5
9. Держава як правова форма організації суспільства	8	2	2	4	-	14	2	-	2
10. Правові форми організації сучасного правопорядку	8	2	2	4	-	12	-	-	2
11. Правова система	7	2	2	3	-	10	-	-	2
12. Правова держава. Верховенство права	7	2	2	3	-	10		-	2
Всього	90	24	20	46		90	24	20	46

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	Заочне
1	1. Поняття та основні характеристики права	2	-
2	2. Джерела права	2	-
3	3. Нормативно-правовий акт	2	-
4	4. Система права	2	2
5	5. Правовідносини	2	-
6	6. Реалізація норм права	2	-
7	7. Юридично значуща поведінка	2	2
8	8. Юридична відповідальність	2	
9	9. Держава як правова форма організації суспільства	2	-
10	10. Правові форми організації сучасного правопорядку	-	-
11	11. Правова система	-	-
12	12. Правова держава. Верховенство права	2	-
	Разом	24	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	Заочне
1	1. Поняття та основні характеристики права	4	10
2	2. Джерела права	4	10
3	3. Нормативно-правовий акт	4	10
4	4. Система права	4	10

5	5. Правовідносини	4	10
6	6. Реалізація норм права	4	10
7	7. Юридично-значуща поведінка	4	5
8	8. Юридична відповідальність	4	5
9	9. Держава як правова форма організації суспільства	4	2
10	10. Правові форми організації сучасного правопорядку	4	2
11	11. Правова система	3	2
12	12. Правова держава. Верховенство права	3	2
	Разом	46	78

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – персональні комп'ютери, мультимедійний проектор.

Програмне забезпечення – пакет Microsoft Office, сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ», платформа «MOODLE», додаток GOOGLE MEET, корпоративна електронна адреса на домені UZHNU.EDU.UA.

8. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

1. Англо-саксонська правова система.
2. Антидемократичні форми державного режиму: теоретико-порівняльні характеристики.
3. Верховенство Конституції в національному правопорядку.
4. Верховенство права: стан реалізації в Україні.
5. Взаємодія національного і міжнародного права: український і зарубіжний
6. Глобалізація і право.
7. Громадянське суспільство та його інститути
8. Демократична держава: генезис доктрини і практики.
9. Дія нормативно-правових актів досвід.
10. Еволюція прав людини. Покоління прав людини.
11. Закони України як форма (джерело) права.
12. Засоби лімітації публічної влади в сучасній державі.
13. Застосування права як особлива форма реалізації права.
14. Змішана республіка в Україні та європейських державах: теоретико-порівняльні аспекти.
15. Історична школа права.
16. Кодифікація як основний спосіб систематизації у континентальній правовій системі.
17. Конвенція захисту прав людини і основоположних свобод як джерело права в Україні.

18. Механізм держави: поняття та структура.
19. Міжнародні стандарти з прав людини та механізми їх захисту.
20. Місце правової системи України серед правових систем сучасності: стан та перспективи.
21. Національна правова система: поняття і структура
22. Нормативний договір як джерело права
23. Норми права в системі соціального регулювання
24. Норми права та їх структура.
25. Охоронна функція права: теорія і практика в Україні
26. Підзаконні нормативні акти в Україні.
27. Позитивістська школа праворозуміння.
28. Поняття права в доктрині України.
29. Поняття соціального регулювання та його система.
30. Поняття юридичної техніки.
31. Права людини у англосаксонській правовій традиції.
32. Права людини у європейській правовій традиції.
33. Права людини у США: доктрина та практика Верховного Суду.
34. Права людини як джерело права.
35. Право і закон: співвідношення понять.
36. Правова визначеність як складова верховенства права.
37. Правова держава: поняття, основні концепції.
38. Правова поведінка: поняття, види та фактори, що на неї впливають.
39. Правовий звичай у сучасних правових системах.
40. Правові презумпції як категорія загальнотеоретичної науки.
41. Правовідносини як особливий вид соціальних відносин.
42. Правопорядок: сутність, рівні, легітимні основи.
43. Правоутворення та правотворчість: співвідношення понять.
44. Принципи права та їх роль у національному правопорядку України.
45. Природньо-правова школа праворозуміння.
46. Проблема тіньової правотворчості та шляхи усунення її негативного впливу.
47. Прогалини в праві: поняття, шляхи їх усунення
48. Психологічна школа права.
49. Реалізація права: поняття та основні стадії.
50. Регулятивна функція права – основа регулювання суспільних відносин.
51. Релігійні правові системи.
52. Республіка: основні характеристики.
53. Роль права і моралі в розвитку людського суспільства.
54. Романо-германська правова система.
55. Система права та її основні елементи.
56. Систематизація нормативно-правових актів як вид юридичної діяльності системи.
57. Соціальна держава: сутність, основні моделі.
58. Співвідношення соціальної держави і верховенства права
59. Суверенітет: поняття, зміст, види.
60. Судова практика як джерело права
61. Судовий прецедент як основне джерело права англосаксонської правової
62. Сучасна держава: підходи до розуміння.
63. Сучасна монархія: поняття та види.
64. Теорії походження права.
65. Теорія держави і права як фундаментальна юридична наука.
66. Територія держави. Загрози територіальній цілісності.
67. Тлумачення Конституції: теорія і практика.
68. Тлумачення права: поняття та способи

69. Тоталітарна держава: основні характеристики.
70. Унітарна держава як форма державного устрою.
71. Федерація та конфедерація: поняття та основні характеристики.
72. Форма правління в сучасних державах: основні тенденції.
73. Функції держави: поняття та класифікація.
74. Цілісні аспекти права.
75. Юридична аргументація: генезис та основні моделі.
76. Юридичні факти: плюралізм наукових підходів.
77. Якість закону: основні критерії.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

- Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз) : автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 12.00.12. Київ, 2003. 40 с.
- Бермічева О.В. Соціальна функція держави в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2002. 18 с.
- Варич О.Г. Економічні функції сучасної держави: природа, зміст, тенденції розвитку в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2006. 20 с.
- Васянович О.А. Правовий звичай як форма права у сучасних правових системах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 18 с.
- Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Том 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 952 с
- Верховенство права та права людини у світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод : практично-методичний посібник викладача. Київ, 2016. 860 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/curriculum_rule_of_law_cd.pdf (дата звернення 20.08.2020).
- Ганьба Б. Системний підхід та його застосування в дослідженні державно-правових явищ. *Право України*, 2000, № 3. С. 41 - 44.
- Горінецький Й. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: автореф. дис... канд. юрид. наук. К., 2005. 22 с.
- Дутка Г.І. Закон у системі нормативно-правових актів України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2003. 18 с.
- Журавський В.С. Політична система України: проблеми становлення і розвитку (правовий аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2000. – 19 с.
- Загальна теорія держави і права. Підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин та ін. За ред. М.В.Цвіка, О.В.Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
- Ігнатов В. О. Національна держава: національний і наднаціональний виміри: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02. К., 1996. 44 с.
- Кикоть Г.В. Юридичні факти в системі правовідносин: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2006. 19 с.
- Кунев Ю. Методологія дослідження державно-правових явищ як актуальна проблема. *Право України*, 2009, №11. С. 118 – 123.
- Лемак В. Політичні партії як елемент громадянського суспільства в Україні // *Право України*, 2010, №7. - С.18 - 24.
- Лемак В. Правова реформа в Чехії і Словаччині в умовах постсоціалістичної модернізації: теоретичні і практичні проблеми: автореф. дис... докт. юрид. наук. Харків, 2003. 42 с.
- Лобода Ю. П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико-методологічні аспекти дослідження): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2001. 20 с.
- Мадіссон В. Право і влада: людина в правовому полі (до методологічних

- проблем філософії приватного права. *Право України*, 1999, № 11. С. 11 – 15.
- Малько, А. В. Механізм правового регулювання: Лекція . *Правоведение*. 1996. № 3 (214). С. 54 - 62
- Мамутов В. Повніше використовувати техніко-юридичні засоби удосконалення законодавства. *Право України*, 2008, №2. С.3 - 9.
- Овчаренко І.М. Закони у системі джерел (форм) права та їх класифікація: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2004.19 с.
- Околіта С.В. Справедливість та законність як принципи державно-правового регулювання: автореф. дис... канд. наук держ. управління. К., 2000. 18 с. Опришко В. Законотворчому процесу – наукове забезпечення. *Право України*, 1996, № 5. С. 52-56.
- Петришин О.В. Правовий режим державної служби: питання загальної теорії: автореф. дис... д-ра юрид. наук. Х., 1999. 36 с.
- Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Навч.посібник. Вид.10-е доп. Львів, Край, 2008. 224 с.
- Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 р. (справа про призначення судом більш м'якого покарання) № 15-рп/2004. 2004, 45 від 26.11.2004, ст. 2975.
- Рогожин А., Тягло О. До новітньої методології українського права. *Право України*, 1998, № 7. С. 123.
- Селиванов В. Проблема методологічної обґрунтованості вітчизняного правознавства та юридичної практики. *Право України*, 1998, № 12. С. 34 – 42.
- Селиванов В. Проблема методологічної обґрунтованості вітчизняного правознавства та юридичної практики. *Право України*, 1999, № 1. С.20-26.
- Святоцький О. Судова влада в Українію *Право України*, 2010. №2. С.30 - 39.
- Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. К., Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
- Ульяновська О.В. Фікції в правовій системі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. О., 2010. 19 с.
- Тацій В. Українська держава і право на початку ХХІ століття. *Право України*, 2010, №1. С.6 – 15.
- Тімуш І. До питання про «основну методологічну дилему» в юриспруденції. *Право України*, 2008, №6. С.51 – 57.
- Червяцова А.О. Конституційна-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: автореф. дис... канд. юрид. наук. Х., 2004. 20 с.
- Шаповал В. Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади. *Право України*, 1997, №1. С. 35 – 38.
- Шаповал В. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти. *Право України*, 2003, № 8. С. 25 – 29.
- Штанько А.О. Правопорушення як вид правової поведінки: автореф. дис... канд. юрид. наук. К., 2009. 18 с.
- Цвік М. Праворозуміння (значення повторюваності суспільних відносин для його дослідження). *Право України*, 2010, №4. С.22-27.

Додаткова:

Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Битяк Ю. П., Діхтієвський П. В., Козюбра М. І., Комзюк А. Т. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: монографія / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького; Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ. Д. : Ліра,

2008. 585 с.

Бова А.А. Зміст і структура правосвідомості населення України: автореф... канд. соціол. наук: 22.00.03. К., 2001. 19 с.

Василіук С. Правотворча і правозастосовна діяльність: їх діалектична єдність. *Право України*, 1996, № 10. С. 48- 53.

Васькович Й. Правосвідомість та її вплив на менталітет українського народу. *Право України*, 1998, № 6. С. 56 – 59.

Васянович О.А. Правовий звичай як форма права у сучасних правових системах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 18 с.

Варич О.Г. Економічні функції сучасної держави: природа, зміст, тенденції розвитку в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2006. 20 с. Галунько В.В. Професійно-правове тлумачення права. *Форум права*, 2011. №2. С.151 – 154.

Герасименко Є. Форми та види вини при вчиненні адміністративного правопорушення. *Право України*, 1998, №7. С. 67 – 69.

Головченко В. Повага і неповага до закону в різних історичних умовах (історико правовий нарис). *Право України*, 1992, № 12. С. 44 – 47.

Горінецький Й. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: автореф. дис... канд.юрид.наук. К., 2005. 22 с.

Данилюк Ю. Про поняття об'єктів конституційних правовідносин. *Право України*, 2008, №8. С.9 - 14.

Дутка Г.І. Закон у системі нормативно-правових актів України: автореф. дис... канд. юрид. наук. К., 2003. 18 с.

Колодій А.М. Принципи права України / Національна академія внутрішніх справ України. К., 1998. 208 с.

Крижанівський А. Ф. Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура: монографія. О. : Фенікс, 2009. 504 с.

Куйбіда В. С., Павленко В. П. та ін. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи: [монографія] / Секретаріат Кабінету Міністрів України. К. : [Геопринт], 2009. 615 с.

Кузьменко Б. Правління права, політична демократія, громадянське суспільство: перспективи інтегративної ідеології. *Право України*, 1999, № 11. С. 20 – 23. Лобода Ю.П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико-методологічні аспекти дослідження): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. О., 2001. 20 с. Онуфрієнко О.В. Правові засоби у контексті інструментальної теорії права: автореф. дис... канд. юрид. наук. Х., 2004.18 с.

Селиванов А. Теоретичні і практичні погляди на тлумачення Конституційним Судом України норм законодавства. *Право України*, 1999, № 10. С. 37-40. Селіванов В., Діденко Н. Діалектика приватного і публічного в правовому регулюванні. *Право України*, 2001, № 11. С. 15-21.

Селіванов В., Віденко Н. Правова природа регулювання суспільних відносин. *Право України*, 2000, № 10. С. 10- 20.

Селіванов В. Правова політика України (деякі теоретичні питання сутності, змісту та технології). *Право України*, 2001, № 12. С. 6-14.

Станік С.Р. Динаміка правової культури: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01.О., 1999. 19 с.

Тимошенко В. Визначальні фактори правової свідомості. *Право України*, 2008, №6. С.41 - 47.

Тимошенко Т.С. Мораль як інтеграційний чинник соціально-політичної стабільності: автореф. дис... канд. філос. наук. К., 2004. 19 с.

Ульяновська О.В. Фікції в правовій системі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. О., 2010. 19 с.

Цимбалюк М. Онтологічний аспект дослідження права та правосвідомості. *Право України*, 2007, №2. С.31-35.

Червяцова А.О. Конституційна-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: автореф. дис... канд. юрид. наук. Х., 2004. 20 с.

Чугуников І.І. Правовідносини та форми їх реалізації у кримінальному праві України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08., Одеса. 2001. 23 с. Штанько А.О. Правопорушення як вид правової поведінки: автореф. дис... канд. юрид. наук. К., 2009. 18 с.

13. Інформаційні ресурси:

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> - енциклопедії та словники
6. <http://www.lib.com.ua/> - електронна бібліотека
7. <http://www.slovari.org> – каталог словників (у тому числі, юридичні)
8. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)
9. <http://www.nbuv.gov.ua/online-2010/> - передплачені науково-інформаційні ресурси НБУ ім. В.І.Вернадського
10. <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева)
11. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
12. <http://pravo.biz.ua/> - юридична бібліотека (Україна)
13. <http://www.vuzlib.net/> - економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
14. <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> - безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
15. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/> - електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського
16. www.lawukraine.com - каталог юриста
17. www.defence.com.ua - сам собі юрист